

BEMINDE

TONI MORRISON BIJ DE BEZIGE BIJ

Lied van Solomon
Een daad van barmhartigheid
Thuis
God sta het kind bij
De herkomst van Anderen

Toni Morrison

Beminde

Vertaald door Nettie Vink

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

*Zestig miljoen
en meer*

Copyright © 1987 Erven Toni Morrison
Copyright Nederlandse vertaling © 1988 Nettie Vink
Eerste druk 1988

Veertiende druk 2020

Oorspronkelijke titel *Beloved*

Oorspronkelijke uitgever Alfred A. Knopf, New York/Canada

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Foto auteur Bernard Gotfryd

Vormgeving binnenwerk Ceevan Wee, Amsterdam

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 8930 7

NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Ik zal niet-mijn-volk noemen: mijn volk,
en de niet-beminde: beminde.*

ROMEINEN 9:25

I

N^{r. 124} wrokte. Zo giftig als een klein kind. De vrouwen in het huis wisten het en de kinderen ook. Jarenlang had iedereen zich die wrok op zijn eigen manier laten welgevalen, maar tegen 1873 waren alleen Sethe en haar dochter Denver er nog de dupe van. De grootmoeder, Baby Suggs, was dood en de zoons, Howard en Buglar, waren er rond hun dertiende al vandoor gegaan – zodra een spiegel in diggelen viel als je er maar in keek (dat was voor Buglar het teken) en zodra de afdruk van twee kleine handjes in de koek verscheen (dat was het teken voor Howard). Ze hadden genoeg gezien, geen van tweeën wachtten ze af tot er weer een ketel met kikkererwten in een dampende hoop op de grond lag of verkruimelde sodacrackers parallel aan de drempel waren uitgestrooid. Ze wachtten niet eens op een adempauze, op de weken, de maanden soms waarin alles op zijn plaats bleef. Nee. Ze gingen allebei direct op de loop op het moment dat het huis hun die ene klap toebracht die ze niet nog eens konden verdragen of wilden meemaken. Binnen twee maanden, hartje winter. En zo lieten ze hun grootmoeder Baby Suggs, Sethe hun moeder en hun zusje Denver helemaal alleen achter in het grijs-met-witte huis aan Bluestone Road. Dat had toen nog geen nummer omdat Cincinnati zich nog niet zo ver uitstreckte. Ohio was naar eigen zeggen pas zeventig jaar een staat, toen eerst de ene en toen de andere broer dekenvoering in zijn hoed propte, zijn schoenen pakte en wegsloop voor de levendige wrok die het huis hun toedroeg.

Baby Suggs tilde niet eens haar hoofd op. Dat ze zich niet verroerde toen ze hen hoorde gaan, was niet omdat ze ziek in

bed lag. Ze vond het een mirakel dat het zo lang had geduurd voor haar kleinzoons beseften dat niet elk huis zo was als hun huis aan Bluestone Road. Omdat ze zweefde tussen het rottige leven en de gemene doden liet het haar koud of ze het leven moest laten of ermee door moest gaan, en de angst van twee jongens die de deur uitslopen, liet haar al helemaal koud. Haar verleden was niet anders geweest dan haar heden: niet om uit te houden, en omdat ze wist dat de dood allesbehalve vergetelheid betekende, gebruikte ze het beetje energie dat ze nog had om na te denken over kleur.

‘Breng me wat lavendel, als je dat hebt. En anders roze.’

En Sethe kwam behulpzaam met van alles aanzetten, van een stukje stof tot aan haar eigen tong. Winter in Ohio was extra akelig als je zo’n trek had in kleur. Alleen de lucht zorgde soms voor een dramatisch effect, en het was zonder meer roekeloos om voor je voornaamste bron van levensvreugde te vertrouwen op de horizon van Cincinnati. Dus Sethe en het meisje Denver deden voor haar wat ze konden en wat het huis toeliet. Ze vochten samen werktuiglijk tegen het gewelddadige gedrag van het huis; tegen omgevallen plaspotten, klappen op je achterwerk en gure windvlagen. Want ze kenden de oorsprong van het geweld even goed als de oorsprong van het licht.

Baby Suggs stierf kort nadat de broertjes weggegaan waren, zonder enige belangstelling voor hun vertrek of haar eigen vertrek, en prompt besloten Sethe en Denver een eind aan de kwellingen te maken door het spook op te roepen dat zo’n bezoeking was. Een gesprek, dachten ze, een gedachtewisseling of zo zou misschien helpen. Dus ze paktten elkaars hand vast en zeiden: ‘Kom dan. Kom dan. Je kunt net zo goed komen.’

Het dressoir kwam een stap naar voren, maar dat was het enige.

‘Opoe Suggs houdt het zeker tegen,’ zei Denver. Ze was tien jaar en nog steeds kwaad op opoe Suggs omdat ze gestorven was.

Sethe deed haar ogen open. 'Ik geloof van niet,' zei ze.

'Waarom komt het dan niet?'

'Je vergeet dat-ie zo klein is,' zei haar moeder. 'Ze was nog niet eens twee jaar toen ze stierf. Te klein om het te begrijpen. Zelfs te klein om al veel te kunnen praten.'

'Misschien wil ze het niet begrijpen,' zei Denver.

'Misschien. Kwam ze maar, dan kon ik het haar uitleggen.' Sethe liet de hand van haar dochter los en ze schoven samen het dressoir weer tegen de muur. Buiten bracht een voerman zijn paard met zweepslagen in galop; de mensen uit de buurt vonden dat nodig als ze langs nr. 124 kwamen.

'Ze heeft een sterke toverkracht voor een klein kind,' zei Denver.

'Niet sterker dan mijn liefde voor haar,' antwoordde Sethe, en daar had je het weer. De koelte van onbewerkte grafstenen die haar opnam, die ene die ze uitzocht om op haar tenen tegenaan te staan, met haar knieën wijd uit elkaar als een graf. Roze was hij, als een vingernagel, en bezaaid met glinsterende schilfertjes. Tien minuten, zei hij. Als je tien minuten hebt doe ik het voor niks.

Tien minuten voor zeven letters. Had ze voor nog eens tien 'Teer' erbij kunnen krijgen? Ze had er niet aan gedacht om hem dat te vragen en het zat haar nog dwars dat het misschien had gekund, dat ze voor twintig minuten, zeg een halfuur, het helemaal had kunnen hebben, elk woord dat ze de predikant op de begrafenis had horen zeggen (en meer viel er toch ook niet te zeggen) in de grafsteen van haar kleintje gegrift: Teer Beminde. Maar ze kreeg, ze nam genoegen met het woord waar het om ging. Het moest genoeg zijn, dacht ze, bronstig parend tussen de grafstenen met de graveur, terwijl zijn zoon-tje toekeek met op zijn gezicht een oeroude woede en een heel nieuwe begeerte. Dat moest zeker genoeg zijn. Daar konden de volgende predikant, de volgende abolitionist en een volgende stad het mee doen.

Vol vertrouwen in de rust in haar eigen ziel was ze die andere vergeten, de ziel van haar kleine meid. Wie had kunnen denken dat zo'n klein mensje zo'n woede kon koesteren? Bronstig paren tussen de stenen waar de zoon van de graveur bij stond, was niet genoeg. Ze moest niet alleen haar leven slijten in een huis dat was lamgelegd door een klein kind dat razend was omdat het de keel was afgesneden, maar die tien minuten dat ze daar klem stond tegen een steen met de kleur van de dageraad en bezaaid met sterrenschilfertjes, haar knieën wijd uit elkaar als het graf, duurden langer dan het leven, hadden meer leven in zich en meer kloppende kracht dan het bloed van het kleintje dat als vet in haar vingers trok.

‘We kunnen verhuizen,’ stelde ze haar schoonmoeder een keer voor.

‘Wat heeft dat voor zin?’ vroeg Baby Suggs. ‘Er is geen huis in het land dat niet tot de nok toe vol zit met het verdriet van een of andere neger. We boffen nog dat dit spook een klein kind is. Moet de geest van mijn man hier terugkomen, of van jouw man? Hou je maar stil. Jij boft. Jij hebt er nog drie. Drie die aan je rokken hangen en maar eentje die van de overkant de boel op stelten zet. Wees jij maar dankbaar. Ik had er acht. Stuk voor stuk bij me weggegaan. Vier gepakt, vier weggejaagd en allemaal kwaad aan het stichten in iemands huis, denk ik.’ Baby Suggs wreef over haar wenkbrauwen. ‘Mijn eerstgeborene. Van haar weet ik alleen nog dat ze dol was op verbrande broodkorsten. Is dat niet kras? Acht kinderen en dat is alles wat ik me herinner.’

‘Meer wil je je niet herinneren,’ had Sethe tegen haar gezegd, maar ze had er nu zelf nog maar één over – in leven dan. De dode had de jongens weggejaagd, en wat ze zich van Buglar herinnerde vervaagde zienderogen. Howard had tenminste nog een hoofd om nooit te vergeten. En verder deed ze hard haar best zich, waar dat veilig kon, zo min mogelijk te herinneren. Jammer genoeg kon ze niet van haar hersens op aan. Dan

stak ze bijvoorbeeld haastig, op een holletje bijna, een veld over om maar vlug bij de pomp te zijn en het kamillesap van haar benen te spoelen. Zonder iets anders in haar hoofd. Het beeld van de mannen die haar kwamen vasthouden, was net zo dood als de zenuwen van haar rug, waar het vel kromtrok als een wasbord. En geen spoortje inktlucht of de lucht van de kersengom en de eikenschors waarvan die werd gemaakt. Niets. Alleen het briesje dat haar gezicht afkoelde terwijl ze naar het water rende. En dan sopte ze de kamille van haar benen, met al haar aandacht bij het laatste druppeltje sap dat weg moest, bij haar onnadenkendheid om de nog geen kilometer kortere weg door het veld te nemen en pas te merken hoe hoog het onkruid stond toen de jeuk al bij haar knieën was. En dan iets. Het spattende water, de aanblik van haar schoenen en kousen kriskras op het pad, of Here Boy die in de plas bij haar voeten lebberde, en dan ineens begon Sweet Home zich voor haar ogen te ontrollen en hoewel er geen boomblad op dat bedrijf was dat haar niet aan het gillen bracht, ontrolde het zich toch voor haar in schaamteloze schoonheid. Het zag er nooit zo verschrikkelijk uit als het was en daardoor vroeg ze zich af of de hel soms een aantrekkelijk oord zou zijn. Vuur en zwavel natuurlijk, maar verstopt in het kantwerk van boomgroepen. Jongens hingen in de mooiste platanen ter wereld. Het was een schande, maar ze herinnerde zich de prachtige ruisende bomen beter dan de jongens. Ze kon nog zo hard proberen om het andersom te doen, de platanen wonnen het altijd van de kinderen en dat kon ze haar geheugen niet vergeven.

Toen het laatste beetje kamille weg was, liep ze om het huis heen naar voren, intussen haar schoenen en kousen oprapend. Alsof ze nog meer straf verdiende voor haar verschrikkelijke geheugen, zat daar op de veranda nog geen anderhalve meter van haar af Paul D, de laatste van de Sweet Home-mannen. Ze zou hem nooit voor een ander aanzien, maar toch vroeg ze: 'Ben jij het?'

‘Wat ervan over is.’ Hij stond op en lachte. ‘Hoe gaat het verder, meisje, behalve op blote voeten dan?’

Haar lach, toen ze lachte, klonk open en jong.

‘Ik Had smurrie op mijn benen gekregen daarginds. Kamille.’

Hij trok een gezicht alsof hij een theelepeltje met iets bittertjes proefde. ‘Hou op alsjeblieft. Ik heb altijd al de pest gehad aan dat spul.’

Sethe rolde haar kousen op en propde ze in haar zak. ‘Kom d'r in.’

‘De veranda bevalt me prima, Sethe. 't Is koel hier.’ Hij ging weer zitten en keek naar het weiland aan de overkant van de weg, want hij wist dat de gretigheid in zijn ogen was te lezen.

‘Achtien jaar,’ zei ze zachtjes.

‘Achtien,’ zei hij haar na. ‘En alle achttien heb ik gelopen. Dat zweer ik je. Mag ik ook?’ Hij knikte in de richting van haar voeten en begon zijn veters los te maken.

‘Wil je met je voeten in het water zitten? Ik haal wel een deel voor je.’ Ze kwam dichterbij hem om naar binnen te gaan.

‘Niks ervan. Voeten moet je niet vertroetelen. Die hebben nog een heel eind stappen voor de boeg.’

‘Je mag niet meteen weer weggaan, Paul D. Je moet een poosje blijven.’

‘Tot ik Baby Suggs heb gezien in elk geval. Waar is ze?’

‘Dood.’

‘Ach nee. Wanneer?’

‘Acht jaar alweer. Bijna negen.’

‘Was het moeilijk? Ik hoop dat ze geen moeilijke dood heeft gehad.’

Sethe schudde van nee. ‘Als een zalfje. Leven, dat was het moeilijke stuk. Wel jammer dat je haar bent misgelopen. Kwam je daarvoor langs?’

‘Onder andere, ja. En verder voor jou. Maar als het de hele waarheid moet zijn, ik ga tegenwoordig om het even waar

heen. Om het even waar, als ik maar mag gaan zitten.’

‘Je ziet er goed uit.’

‘Dat doet de duivel, om het ingewikkeld te maken. Ik mag er van hem goed uitzien als ik me maar slecht voel.’ Hij keek naar haar en het woord ‘slecht’ kreeg een andere inhoud.

Sethe glimlachte. Zo waren ze – geweest. Alle Sweet Home-mannen, voor en na Halle, benaderden haar zo: vriendelijk en broederlijk flirtend, heel subtiel onderhuids.

Behalve het lange haar en iets afwachtends in zijn ogen zag hij er nog net zo uit als toen in Kentucky. Huid als een perzik-pit, rechte rug. Voor een man met een onbeweeglijk gezicht kon hij verbazend gauw lachen of woedend kijken of medelijdend. Alsof je alleen maar zijn aandacht hoefde te trekken en prompt toonde hij het gevoel dat jij ook voelde. Zijn gezicht veranderde binnen een oogopslag, leek het wel; de actie lag eronder klaar.

‘Ik hoef niet naar hem te vragen, hè? Als er wat te vertellen was, zei je het wel, ja toch?’ Sethe keek naar haar voeten en zag de platanen weer.

‘Dan zou ik het vertellen. Tuurlijk zou ik het vertellen. Ik weet niks meer dan toen.’ Behalve de karnton dan, dacht hij, en dat hoef je niet te weten ook. ‘Dus je denkt dat hij nog leeft.’

‘Nee. Ik denk dat hij dood is. De onzekerheid, die houdt hem in leven.’

‘Wat dacht Baby Suggs?’

‘Net eender, maar als je op haar af moest gaan zijn al haar kinderen dood. Ze voelde ze stuk voor stuk gaan op de dag en het uur af, beweerde ze.’

‘Wanneer ging Halle volgens haar?’

‘Achttienvijfenvijftig. De dag dat mijn baby werd geboren.’

‘Is die baby geboren? Nooit gedacht dat je het zou halen.’ Hij grinnikte. ‘Zwanger weglopen.’

‘k Moest wel. Wachten ging niet.’ Haar hoofd ging omlaag

en ze bedacht, net als hij, hoe onwaarschijnlijk het was dat ze het gehaald had. En ze zou het ook nooit gehaald hebben zonder dat meisje dat naar fluweel zocht.

‘En helemaal in je eentje ook nog.’ Hij was trots op haar en ook een beetje nijdig. Trots dat ze het had gedaan en een beetje nijdig dat ze Halle of hem er niet bij nodig had gehad.

‘Bijna in mijn eentje. Niet helemaal in mijn eentje. Een blank meisje heeft me geholpen.’

‘Daar heeft ze zichzelf dan ook mee geholpen, God zegene haar.’

‘Je kunt wel blijven slapen, Paul D.’

‘Dat klinkt niet als een erg vast aanbod.’

Sethe keek even over zijn schouder naar de dichte deur. ‘O, het is echt gemeend. Ik hoop alleen dat je mijn huis wilt excuseren. Kom d’r in. Praat maar met Denver, terwijl ik wat te eten voor je maak.’

Paul D bond zijn schoenen aan elkaar, hing ze over zijn schouder en liep achter haar aan door de deur regelrecht in een plas golvend rood licht, zodat hij ter plekke bleef staan.

‘Heb je bezoek?’ fluisterde hij, zijn wenkbrauwen fronsend.

‘Af en toe,’ zei Sethe.

‘Goeie hemel.’ Hij liep achteruit de veranda op. ‘Wat voor kwaad heb jij hier?’

‘Het is niet kwaad, alleen verdrietig. Vooruit. Loop er maar gewoon doorheen.’

Toen keek hij eens goed naar haar. Beter dan toen ze daarnet om het huis kwam aanlopen op glimmend natte benen, met in haar ene hand haar schoenen en kousen en haar rok in de andere. Halles meisje – die met de ogen van ijzer en een bijpassende ruggengraat. In Kentucky had hij nooit haar haren gezien. Haar gezicht was achttien jaar ouder dan de laatste keer dat hij het zag, maar nu was het zachter. Door de haren. Een veel te star gezicht, met irissen van dezelfde kleur als haar huid, zodat hij bij dat starre gezicht vroeger altijd moest denken aan

een masker waar de ogen gelukkig uitgestanst waren. Halles vrouw. Ieder jaar zwanger, dus ook het jaar dat ze hem bij de kachel zat te vertellen dat ze ervandoor ging. Haar drie kinderen had ze al ingeladen bij een vracht anderen in een negerkaravaan die de rivier overstak. Die moesten aan Halles moeder in de buurt van Cincinnati worden overgedragen. Zelfs in dat kleine hok, terwijl ze zo dicht op het vuur zat dat je de hitte rook in haar jurk, vingen haar ogen geen sprankje licht op. Het waren net twee putten waarin hij amper kon kijken. Ze waren wel uitgestanst, maar ze moesten eigenlijk bedekt worden met een lid en ze moesten een merkteken krijgen dat de mensen ervoor waarschuwde wat die leegte inhield. Dus keek hij maar naar het vuur terwijl ze het aan hem vertelde omdat ze het niet aan haar man kon vertellen, want die was er niet. Meneer Garner was dood en zijn vrouw had een gezwel zo groot als een zoete aardappel in haar hals en kon met niemand praten. Ze zat zo dicht op het vuur als ze kon met haar zwangere buik en vertelde het aan hem, Paul D, de laatste van de Sweet Home-mannen.

Ze waren met z'n zessen eigendom geweest van het bedrijf, Sethe als enige vrouw. Mevrouw Garner had, jankend als een klein kind, zijn broer verkocht om de schulden af te betalen die opdoemden zodra ze weduwe werd. Toen kwam de meester om de zaken te regelen. Maar wat hij deed, maakte nog drie Sweet Home-mannen kapot en stanste het glanzende ijzer uit Sethes ogen, zodat er twee putten overbleven die de gloed van het vuur niet weerkaatsten.

Het ijzer lag weer in haar ogen, maar haar gezicht, verzacht door de haren, gaf hem zo veel vertrouwen dat hij haar deur binnenstapte, pardoes in een plas trillend rood licht.

Ze had gelijk. Het was verdrietig. Hij liep erdoorheen en een golf van droefheid dompelde hem onder, zo volledig dat hij wel kon janken. Het gewone licht om de tafel leek een heel eind weg, maar hij haalde het, blij toe en met droge ogen.

‘Ze had een makkelijke dood, zei je. Als een zalfje,’ herinnerde hij haar.

‘Dit is Baby Suggs niet,’ zei ze.

‘Wie dan wel?’

‘Mijn dochter. Die ik met de jongens vooruit had gestuurd.’

‘Die is niet in leven gebleven?’

‘Nee. Alles wat ik nog heb is die waarvan ik in verwachting was toen ik ervandoor ging. De jongens zijn ook weg. Allebei weggelopen vlak voor Baby Suggs doodging.’

Paul D keek naar de plek waar de droefheid hem ondergedompeld had. Het rood was weg, maar er hing nog wel iets huilerigs in de lucht.

Waarschijnlijk maar 't beste ook, dacht hij. Een neger moet zijn benen gebruiken als-ie ze heeft. Blijf te lang zitten en iemand bedenkt wel hoe-ie ze vast moet binden. Maar ja... als haar jongens weg waren...

‘Geen man? Zit je hier in je eentje?’

‘Ik en Denver,’ zei ze.

‘En je vindt het best zo?’

‘Ik vind het best zo.’

Ze zag dat hij twijfelde en ging verder. ‘Ik kook in een restaurant in de stad. En ik doe wat naaiwerk tussendoor.’

Paul D glimlachte toen hij dacht aan de jurk voor de grote gebeurtenis. Toen Sethe op Sweet Home kwam, was ze dertien en had ze al ogen van ijzer. Ze kwam precies van pas als cadeautje voor mevrouw Garner, die Baby Suggs was kwijtgeraakt aan de hoogstaande principes van haar man. De vijf mannen bekeken het nieuwe meisje en besloten om haar met rust te laten. Ze waren jong en zó gestoord dat er geen vrouwen waren, dat ze maar naar de kalveren waren gegaan. Toch lieten ze het meisje met de ogen van ijzer in alle rust zelf kiezen, al hadden ze elkaar één voor één tot moes kunnen slaan om haar te bezitten. Ze deed er een jaar over, een lang en moeilijk jaar, waarin zij woelend op hun strozakken van haar

droomden en zich opvraten. Een heel jaar smachten, waarin verkrachting het enige leek wat het leven te bieden had. Dat ze die zelfbeheersing oprachten, kwam alleen doordat ze Sweet Home-mannen waren, mannen over wie meneer Garner opschepte terwijl de andere boeren waarschuwend hun hoofd schudden bij die term.

‘Jullie hebben jongens,’ zei hij tegen hen. ‘Jonge jongens, ouwe jongens, pietluttten en lastpakken. Nee, dan Sweet Home, mijn nikkers, dat zijn stuk voor stuk mannen. Zo heb ik ze gekocht en zo heb ik ze opgevoed. Stuk voor stuk mannen.’

‘Wij zien dat anders, Garner. Die van jou, dat zijn geen nikkermannen.’

‘Niet als je bang ben, dan niet.’ Garner lachte breeduit. ‘Maar als je zelf een man ben, dan wil je nikkers hebben die dat ook zijn.’

‘Ik moet geen nikkermannen in de buurt van mijn vrouw.’

Dat was het antwoord waar Garner met plezier op stond te wachten. ‘Ik ook niet,’ zei hij. ‘Ik ook niet,’ en dan bleef het even stil voor de buurman of de vreemdeling of de marskramer of de zwager of wie het ook was het snapte. Dan ontstond er een felle woordenwisseling, soms een vechtpartij en dan kwam Garner onder de blauwe plekken tevreden thuis, omdat hij weer eens had laten zien hoe een echte Kentuckiër was, hard genoeg en slim genoeg om van zijn eigen nikkers mannen te maken en hen mannen te noemen.

En dat waren ze, Paul D Garner, Paul F Garner, Paul A Garner, Halle Suggs en Sixo, de wildeman. Allemaal in de twintig, en zonder vrouwen; ze neukten koeien, droomden over verkrachting, woelden op strozakken, wreven over hun dijnen en wachtten op het nieuwe meisje dat voor Baby Suggs in de plaats kwam nadat Halle Baby had gekocht met de zondagen van vijf jaar. Misschien had ze hem daarom wel gekozen. Een man van twintig die zo verliefd was op zijn moeder dat hij vijf jaar de sabbatdag had opgegeven om zijn moeder voor de ver-

andering eens te zien zitten, was een behoorlijke aanbeveling.

Ze wachtte een jaar. En de Sweet Home-mannen misbruikten koeien, terwijl ze samen met haar wachtten. Ze koos Halle en voor de grote gebeurtenis maakte ze voor zichzelf stiekem een jurk.

‘Wil je niet een poosje blijven? Geen mens kan in één dag achttien jaar inhalen.’

Vanuit de halfdonkere kamer waar ze zaten liep een witte trap omhoog naar het blauw-met-witte behang op de eerste verdieping. Paul D zag nog net het eerste stukje behang: een regen van fijne spikkeltjes geel in een sneeuwjacht van witte vlokken tegen een blauwe achtergrond. Hij bleef ernaar kijken door het lichtgevende wit van de leuning en de trap. Al zijn zintuigen zeiden hem dat de lucht boven het trapgat betoverd was en heel ijl. Maar het meisje dat uit die lucht naar beneden kwam, was gerond en bruin, met het gezicht van een waakzame pop.

Paul D keek naar het meisje en toen naar Sethe, die glimlachend zei: ‘Daar heb je mijn Denver. Dit is Paul D, schat, van Sweet Home.’

‘Goeiemorgen, meneer D.’

‘Garner, liefje. Paul D Garner.’

‘Ja, meneer.’

‘Zie ik jou ook eens, mooi zo. De laatste keer dat ik je moeder zag, was je een dikke bobbel onder haar rok.’

‘Dat probeert ze nog steeds,’ lachte Sethe, ‘als ze de kans krijgt.’

Denver bleef op de onderste tree staan, ineens benauwd en verlegen. Het was lang geleden dat er iemand (een welwillende blanke vrouw, predikant, woordvoerder of journalist) bij hen aan tafel had gezeten, terwijl de afkeer in hun ogen hun hartelijke stemmen voor leugenaar zette. Twaalf jaar lang, ver voor opoe Suggs stierf, was er geen bezoek langsgesproken en vrienden al helemaal niet. Geen gekleurde mensen. En al helemaal

niet zo'n man als een hazelnoot met te lange haren en zonder opschrijfboekje, zonder staafje houtskool, zonder sinaasappelen en zonder vragen. Iemand met wie haar moeder wilde praten, op blote voeten ook nog. Terwijl ze eruitzag en zich gedroeg als een meisje in plaats van de rustige majestueuze vrouw die Denver haar hele leven had gekend. De vrouw die nooit haar hoofd afwendde, die toen een man vlak voor Sawyers restaurant door een merrie werd doodgetrapt haar hoofd niet afwendde en ook niet toen een zeug haar eigen jongen begon op te eten. En toen de geest van het kleine meisje Here Boy oppakte en zo hard tegen de muur smeed dat hij twee poten brak en zijn oog eruit lag, zo hard dat hij begon te stuip-trekken en zijn tong opkouwde, ook toen had haar moeder haar hoofd niet afgewend. Ze had een hamer gepakt, de hond bewusteloos geslagen, het bloed en het speeksel afgeveegd, zijn oog weer in zijn kop geduwd en zijn poten gezet. Hij kwam er weer bovenop, stom en uit balans, meer vanwege zijn onbetrouwbare oog dan zijn kromme poten, en winter of zomer, druilerig of droog, niets kon hem meer het huis in krijgen.

En die vrouw, die de tegenwoordigheid van geest had om een hond beter te maken die razend was van de pijn, schommelde nu met haar over elkaar geslagen voeten en wendde haar hoofd af voor het lijf van haar eigen dochter. Alsof er te veel van was om aan te zien. En ze hadden geen van tweeën schoenen aan. Denver was benauwd en verlegen en ook eenzaam nu. Er was zoveel weg, eerst haar broertjes en toen haar grootmoeder, een ingrijpend verlies omdat er geen kinderen waren die haar in een kring trokken of aan hun knieën op haar veranda hingen. Dat had niet uitgemaakt zolang haar moeder niet zoals nu haar hoofd had afgewend, zodat Denver snakte, doodgewoon snakte naar een teken van wrok van het kleine spook.

'Een knappe jongedame,' zei Paul D. 'Knap, en ze heeft het vriendelijke gezicht van haar pappie.'

'Kent u mijn vader?'

‘Ik heb hem gekend. Goed gekend.’

‘Echt waar, mevrouw?’ Denver onderdrukte een impuls om haar liefde op een ander te richten.

‘Natuurlijk heeft hij je pappie gekend. Ik zei toch dat hij van Sweet Home was.’

Denver ging op de onderste tree zitten. Ze kon met fatsoen nergens anders heen. Die twee vormden een koppel met hun ‘je pappie’ en ‘Sweet Home’ op een toon die duidelijk vertelde dat die allebei van hen waren en niet van haar. Dat haar vader die er niet was niet van haar was. Vroeger was haar vader die er niet was van opoe Suggs geweest, een zoon die diep betreurd werd omdat hij haar van Sweet Home had losgekocht. Daarna was hij de man die er niet was van haar moeder geweest. Nu was het de vriend die er niet was van deze vreemde als een hazelnoot. Alleen de mensen die hem gekend hadden (goed gekend!), hadden recht op zijn afwezigheid. Zoals alleen de mensen die er hadden gewoond zich Sweet Home konden herinneren en er met een zijdelingse blik naar elkaar over konden fluisteren. Weer verlangde ze naar het kleine spook. De woede van het spook wond haar nu op, terwijl ze er eerst doodmoe van werd. Doodmoe.

‘Het spookt hier,’ zei ze, en dat hielp. Ze vormden geen koppel meer. Haar moeder schommelde niet meer met haar voeten en deed niet meisjesachtig meer. De herinnering aan Sweet Home zakte weg uit de ogen van de man voor wie ze het meisje speelde. Hij keek snel omhoog langs de flitsend witte trap achter haar.

‘Ik hoorde het,’ zei hij. ‘Verdrietig, zei je mammie. Niet kwaad.’

‘Nee, meneer,’ zei Denver, ‘niet kwaad. Maar niet verdrietig ook.’

‘Wat dan wel?’

‘Op haar nummer gezet. Eenzaam en op haar nummer gezet.’

‘Klopt dat?’ vroeg Paul D aan Sethe.

‘Eenzaam, dat zou ik niet weten,’ zei Denvers moeder. ‘Krankzinnig, dat wel misschien, maar hoe het eenzaam kan zijn als het de hele tijd bij ons is, snap ik niet.’

‘Het zal iets van jullie willen.’

Sethe haalde haar schouders op. ‘t Is nog maar een klein kind.’

‘Mijn zusje,’ zei Denver. ‘Ze is hier doodgegaan.’

Paul D krabde aan het haar onder zijn kaken. ‘Doet me denken aan die bruid zonder hoofd daar achter Sweet Home. Weet je nog, Sethe? Die dwaalde geregeld rond in die bossen daar.’

‘Alsof ik dat vergeten zou. Kopzorgen...’

‘Iedereen die van Sweet Home is weggelopen raakt er niet over uitgepraat, hoe komt dat toch? Als het er zo leuk was waren jullie er wel gebleven, lijkt me zo.’

‘Tegen wie heb je het, meisje?’

Paul D lachte. ‘Dat is zo. Ze heeft gelijk, Sethe. Het was er niet leuk en een thuis was het helemaal niet.’ Hij schudde zijn hoofd.

‘Maar we waren er nou eenmaal,’ zei Sethe. ‘Met z’n allen. En of we willen of niet, het komt terug.’ Ze rilde even. Een lichte rimpeling over haar arm, die ze weer in slaap streedde. ‘Denver,’ zei ze, ‘maak het fornuis eens aan. Komt er een vriend langs, krijgt-ie niks te eten, dat kan niet.’

‘Je hoeft voor mij geen drukte te maken,’ zei Paul D.

‘Voor brood hoeft ik me niet druk te maken. De rest heb ik van mijn werk meegenomen. Ik kook van de morgen tot de avond, dus ik kan op z’n minst avondeten mee naar huis nemen. Heb je bezwaar tegen snoek?’

‘Als hij niks tegen mij heeft, heb ik niks tegen hem.’

Daar gaan ze weer, dacht Denver. Met haar rug naar hen toe porde ze in de aanmaakhoutjes en was bijna het vuur kwijt. ‘Waarom blijft u niet slapen, meneer Garner? Dan kunnen

mevrouw en u de hele nacht over Sweet Home praten.'

Sethe was in twee stappen bij het fornuis, maar voor ze Denver in haar kraag kon pakken boog het meisje zich voorover en begon te huilen.

'Wat is er met jou aan de hand? Zo heb ik je nog nooit meegemaakt.'

'Laat haar maar,' zei Paul D. 'Ik ben vreemd voor haar.'

'Dat is 't hem juist. Ze heeft geen reden om zich ongemakkelijk te gedragen tegen een vreemde. Och meisje, wat is er dan? Is er wat gebeurd?'

Maar Denver stond te trillen en kon geen woord uitbrengen van het snikken. De tranen die ze negen jaar lang niet had vergoten, maakten haar veel te vrouwelijke borsten nat.

'Ik kan niet meer. Ik kan niet meer.'

'Wat dan? Wat kan je niet meer?'

'Hier wonen. Ik weet niet waar ik heen moet of wat ik moet doen, maar hier kan ik niet wonen. Niemand praat met ons. Niemand komt langs. De jongens mogen me niet. En de meisjes ook niet.'

'Schatje, schatje.'

'Wat bedoelt ze met niemand praat met jullie?' vroeg Paul D.

'Dat komt door het huis. De mensen willen niet...'

'Niet waar! Het komt niet door het huis. Het komt door ons! En dat komt door jou!'

'Denver!'

'Hou op, Sethe. Het valt niet mee voor een jong meisje om in een huis te wonen waar het spookt. Dat valt niet mee.'

'Ik weet wel wat moeilijkers.'

'Denk 's na, Sethe. Ik ben een volwassen man die alles al gezien en gedaan heeft en ik zeg je dat het niet meevalt. Misschien moesten jullie maar verhuizen. Van wie is dit huis?'

Over Denvers schouder heen wierp Sethe Paul D een blik van sneeuw toe. 'Wat kan het jou schelen?'

‘Mag je niet weg van ze?’

‘Nee.’

‘Sethe.’

‘Niks verhuizen. Niks weggaan. Het is goed zoals het is.’

‘Dat kind is half gek en jij gaat me vertellen dat het goed is?’

Iets in huis zette zich schrap en in de daarop volgende stilte die zijn oren openzette, sprak Sethe.

‘Ik heb een boom op mijn rug en een waargeest in mijn huis en daartussenin alleen de dochter hier in mijn armen. Niks weglopen, nergens meer voor. Voor niks op deze aarde ga ik meer weglopen. Ik heb een reis gemaakt en het kaartje betaald, maar laat ik je één ding zeggen, Paul D Garner, het was te duur! Hoor je me? Het was te duur. En nu ga je zitten en eet met ons mee of je laat ons met rust.’

Paul D zocht in zijn vest naar een tabakszakje en richtte zijn aandacht op de inhoud ervan en de knoop in het koord, terwijl Sethe Denver meenam naar de bijkamer die uitkwam op de grote kamer waar hij zat. Hij had geen vloeitjes, dus hij speelde met het zakje en luisterde door de open deur naar Sethe die haar dochter kalmeerde. Toen ze terugkwam, vermeed ze zijn blik en liep regelrecht naar een tafeltje naast het fornuis. Ze ging met haar rug naar hem toe staan en hij kon naar hartelust naar haar haren kijken zonder dat haar gezicht hem afleidde.

‘Die boom op je rug?’

‘Hmm.’ Sethe zette een kom op tafel en bukte zich om het meel te pakken.

‘Die boom op je rug? Groeit er wat op je rug? Ik zie niks groeien op je rug.’

‘Toch is-ie er.’

‘Wie heeft je dat verteld?’

‘Een blank meisje. Zo noemde ze het. Ik heb hem nooit gezien en ik zal hem nooit zien ook. Maar zij zei dat het er zo uit zag. Als een kriekpruimboom. Stam, takken, bladeren zelfs.’

Heel kleine pruimenblaadjes. Maar dat was achttien jaar geleden. Misschien heeft-ie nu wel pruimen ook, weet ik veel.'

Sethe nam met haar wijsvinger een beetje spuug van het puntje van haar tong. Ze hield de vinger even tegen het fornuis. Toen liet ze haar vingers door het meel gaan, haalde het uit elkaar, verdeelde het in heuveltjes en richels op zoek naar mijten. Toen ze niets vond, goot ze soda en zout in de holte van haar hand en mengde dat door het meel. Toen stak ze haar hand in een pot en nam een handje reuzel. Ze werkte handig de bloem erdoor en terwijl haar linkerhand er water op sprenkelde, bewerkte ze het tot deeg.

'Ik had melk,' zei ze. 'Ik was zwanger van Denver, maar ik had melk voor mijn kleine meid. Ik had haar nog aan de borst toen ik haar vooruitstuurde met Howard en Buglar.'

Nu rolde ze het deeg uit met een houten deegrol. 'Lang voor je me zag, rook je me al. En als je me zag, kon je de druppels in mijn jurk zien. Ik kon er niks aan doen. Ik wist alleen dat ik met mijn melk naar mijn kleine meid toe moest. Niemand zou haar de borst geven zoals ik. Niemand zou er zo gauw bij zijn als ik of hem weghalen als ze genoeg had zonder dat ze het zelf wist. Niemand wist dat ze geen boertje kon laten als je haar tegen je schouder hield, alleen als ze op mijn knieën lag. Dat wist niemand behalve ik en niemand behalve ik had haar melk. Dat zei ik nog tegen de vrouw in de wagen. Ik zei dat ze haar op een lap met suikerwater moesten laten zuigen zodat ze mij niet vergeten zou zijn als ik over een dag of wat kwam. De melk zou er zijn en ik zou er zijn, met de melk.'

'Mannen weten wel niet veel,' zei Paul D, terwijl hij zijn tabakszak weer in zijn vestzak stopte, 'maar ze weten wel dat een zuigeling niet lang van zijn moeder af kan.'

'Dan weten ze hoe het is om je kinderen weg te sturen als je borsten vol zijn.'

'We hadden het over een boom, Sethe.'

'Je was nog niet weg of die jongens kwamen binnen en na-

men mijn melk. Daar kwamen ze voor. Ze hielden me vast en namen de melk. Ik verklikte het aan mevrouw Garner. Die had dat gezwel en kon niet praten, maar de tranen stroomden uit haar ogen. Die jongens kwamen erachter dat ik het verklikte had. Eentje mocht van meester mijn rug openhalen en toen die weer dicht ging was het een boom. Die groeit er nog steeds.'

'Ze gaven je met de zweep?'

'En ze namen mijn melk.'

'Je was zwanger en ze sloegen je?'

'En ze namen mijn melk.'

De dikke witte deegringen lagen naast elkaar in de schaal. Sethe hield nog een keer een natte wijsvinger tegen het fornuis. Ze deed de ovendeur open en schoof de schaal met koeken erin. Toen ze uit de hitte overeind kwam, voelde ze Paul D achter zich en zijn handen onder haar borsten. Ze ging recht op staan en wist, al voelde ze het niet, dat zijn wang in de takken van haar kriekpruimboom drukte.

Hij was zonder er iets voor te doen zo'n man geworden die maar ergens binnen hoefde te komen of de vrouwen gingen huilen. Want bij hem, wanneer hij er was, konden ze dat. Hij had iets gezegends. Vrouwen zagen hem en wilden gaan huilen, wilden hem vertellen dat ze pijn in hun borst hadden en ook in hun knieën. Sterke vrouwen en wijze vrouwen zagen hem en vertelden hem dingen die ze alleen elkaar vertelden: dat ze lang na de overgang ineens een enorme hartstocht in zich hadden, een gulzige hartstocht, wilder dan op hun vijftiende, en dat het hen verlegen maakte en verdrietig; dat ze er stilletjes naar hunkerden om dood te gaan, er vanaf te zijn, dat ze oneindig veel liever sliepen dan wakker waren. Jonge meisjes kwamen schuchter bij hem en bekenden of beschreven hoe goed gekleed de nachtelijke bezoekers waren die hen zo uit hun dromen achterna liepen. Daarom was hij niet verbaasd dat Denver tranen in het brandende fornuis liet lopen, al be-

greep hij niet hoe het kwam. En evenmin dat haar moeder een kwartier later, na het relaas van haar gestolen melk, ook hilde. Hij stond achter haar, maakte een vriendelijke boog van zijn lijf en hield haar borsten in zijn handpalmen. Hij wreef zijn wang tegen haar rug en kwam zo te weten waaraan ze leed en wat de wortel ervan was en de brede stam en de ingewikkelde vertakkingen. Terwijl zijn vingers omhooggingen naar de haakjes van haar jurk, wist hij zonder dat hij het zag of een zucht hoorde dat ze nu hard hilde. En toen de bovenkant van haar jurk om haar heupen hing en hij haar rug zag die een sculptuur was geworden, het fraaie werkstuk van een ijzersmid dat niet vertoond kan worden omdat het te hartstochtelijk is, dacht hij: God nog aan toe, meisje toch, maar hij kon het niet zeggen. En hij gunde zich geen rust tot hij elke ribbel en elk blaadje met zijn mond had aangeraakt, wat Sethe helemaal niet voelde omdat de huid van haar rug al jaren dood was. Maar ze wist wel dat de verantwoordelijkheid voor haar borsten eindelijk in handen van een ander lag.

Ze vroeg zich af of er een beetje ruimte zou zijn, een beetje tijd, een manier om de loop der dingen op een afstand te houden, alle drukte in de hoek van de kamer te duwen en hier even te blijven staan, naakt van schouder tot middel, verlost van het gewicht van haar borsten, met de geur van gestolen melk weer in haar neus en het genot van brood dat stond te bakken. Als ze nu stokstijf bleef staan terwijl het eten opstond, niet bij het fornuis vandaan ging, zou ze misschien één keer de pijn voelen die haar rug hoorde te voelen. Vertrouwen kunnen hebben en herinneringen, omdat de laatste van de Sweet Home-mannen klaarstond om haar op te vangen als ze bezweek.

Het fornuis trilde niet terwijl het zich instelde op de hitte. Denver verroerde zich niet in de kamer ernaast. De golf rood licht was niet teruggekomen en Paul D had sinds 1856 niet meer gebeeft en toen drieëntachtig dagen achter elkaar. Toen zat hij opgesloten en vastgeketend en zijn handen schokten zo

erg dat hij niet kon roken en zich niet eens goed kon krabben. Nu beefde hij weer, maar dit keer zat het in zijn benen. Het duurde even voor hij doorhad dat zijn benen niet beefden omdat hij ongerust was, maar omdat de vloerplanken beefden. En het bleef niet bij de vloer die knarsend verschoof. Het hele huis slingerde. Sethe gleed op de grond en probeerde zich weer in haar jurk te wurmen. Terwijl ze op handen en knieën zat alsof ze haar huis aan de grond wilde houden, kwam Denver uit de bijkamer stormen met paniek in haar ogen en een vage glimlach op haar lippen.

‘Godverdomme! Hou je in!’ schreeuwde Paul D, terwijl hij al vallend iets zocht om zich aan vast te houden. ‘Laat het huis met rust! Rot op!’ Een tafel vloog op hem af en hij greep een poot. Hij wist zich schrap te zetten, pakte twee poten van de tafel beet en sloeg er op los, sloeg terugschreeuwend tegen het schreeuwende huis alles kort en klein. ‘Je wil vechten, kom op dan! Godverdomme! Zonder jou heeft ze ook al zat. Zat heeft ze!’

Het schudden werd minder, hier en daar nog een ruk, maar Paul D bleef met de tafel zwaaien tot alles rotsvast stilstond. Hij leunde zwetend en hijgend tegen het stukje muur naast het dressoir. Sethe zat nog op haar hurken naast het fornuis, met haar schoenen veilig tegen zich aan. Alledrie, Sethe, Denver en Paul D ademden in hetzelfde ritme, als één moe mens. Die andere ademhaling klonk net zo moe.

Het was weg. Denver liep door de stilte naar het fornuis. Ze strooide as over het vuur en haalde de schaal met koeken uit de oven. De provisiekast lag op zijn rug, de inhoud op een hoop in de hoek van de onderste plank. Ze pakte een pot, zocht naar een bord en vond een helft bij de deur. Ze liep met pot en bord naar buiten en ging op de verandatrapp zitten.

Die twee waren naar boven gegaan. Ze waren kalm en lichtvoetig de witte trap opgelopen en hadden haar beneden ach-

tergelaten. Ze wrikte het draad boven aan de pot los en toen het deksel. Eronder zat een stukje stof en daaronder een dun laagje was. Ze haalde alles weg en liet de jam op de helft van het halve bord lopen. Ze pakte een koek en trok de zwarte bovenkant eraf. Uit de zacht witte binnenkant kringelde damp.

Ze miste haar broertjes. Buglar en Howard moesten nu tweeëntwintig en drieëntwintig zijn. In de tijd dat het rustig was, hadden ze beleefd gedaan tegen haar en de hele bovenkant van het bed aan haar gelaten, maar ze wist nog hoe het daarvoor was geweest, wat een lol ze hadden als ze op een kluitje op de witte trap zaten – zij tussen de benen van Howard of Buglar –, terwijl ze de-heks-moet-dood-verhalen verzonnen met manieren om haar geheid hartstikke dood te maken. En Baby Suggs die haar dingen vertelde in de bijkamer. Overdag rook ze naar boombast en 's nachts naar bladeren, want Denver wilde niet meer in haar oude kamer slapen nadat haar broertjes waren weggelopen.

Nu was haar moeder boven met de man die de enige die haar nog gezelschap hield, de deur had uitgewerkt. Denver doopte een stukje brood in de jam. Langzaam, stelselmatig en ellendig at ze.